

มคอ. ๓ รายละเอียดของรายวิชา
วิชา พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	วิทยาเขตขอนแก่น /วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น /สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

หมวดที่ ๑ ข้อมูลโดยทั่วไป

๑. รหัสและชื่อรายวิชา ๑๐๑ ๒๐๕ พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา (Buddhism and Ecology)
๒. จำนวนหน่วยกิต ๓ หน่วยกิต ๓(๓-๐-๖)
๓. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา/ปรัชญา วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์
๔. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร พระมหาภิรทธีรกรณ อัสมาลี, ผศ.ดร. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา พระมหาสำรอง สมญูโต, ดร. อาจารย์ผู้สอน พระมหาสำรอง สมญูโต, ดร.
๕. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน ภาคการศึกษาที่ ๑ / ชั้นปีที่ ๒ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
๖. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite) (ถ้ามี) ไม่มี
๗. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisites) (ถ้ามี) ไม่มี
๘. สถานที่เรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธปาหัง (อาจ อาสภมหาเถร) ๓๐ หมู่ ๑ ต.โคกสี อ.เมือง จ.ขอนแก่น
๙. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๗

หมวดที่ ๒ จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๑. จุดมุ่งหมายของรายวิชา ๑.๑ เพื่อให้นิสิตรู้จักคุณค่าของพระพุทธศาสนาที่มีหลักคำสอนในการรักษาระบบนิเวศวิทยา ๑.๒ เพื่อให้นิสิตรู้จักคุณค่าของระบบนิเวศวิทยา ๑.๓ เพื่อให้เห็นความสำคัญต่อการเป็นอยู่ของมนุษย์การอนุรักษ์และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
๒. วัตถุประสงค์

หลังเรียนจบรายวิชานี้แล้ว ผู้เรียนสามารถ ๒.๑ อธิบายความหมายและขอบข่ายของนิเวศวิทยาได้ ๒.๒ บอกคำสอนในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับนิเวศวิทยาได้ ๒.๓ จำแนกความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และมนุษย์กับธรรมชาติได้ ๒.๔ อธิบายแนวทางการอนุรักษ์ระบบนิเวศวิทยาได้ ๒.๕ สามารถช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ ๓. วัดผลประสงค์ในการการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา ๓.๑ กำลังดำเนินการทำสื่อการเรียนการสอนโดย e-learning ๓.๒ เปลี่ยนแปลงเนื้อหาการเรียนการสอนให้เป็นไปตามองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๓.๓ จัดให้มีการประเมินรายวิชาทุกภาคการศึกษาเพื่อใช้เป็นฐานการปรับปรุง

หมวดที่ ๓ ลักษณะและการดำเนินการ

๑. คำอธิบายรายวิชา ศึกษาความหมายและขอบข่ายของนิเวศวิทยา คำสอนในพระไตรปิฎกเกี่ยวกับนิเวศวิทยา เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับธรรมชาติ แนวทางการอนุรักษ์ และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม			
๒. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา			
บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
บรรยาย ๔๐ ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา	สอนเสริมตามความต้องการของนิสิตเฉพาะราย	ไม่มีการฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม	การศึกษาด้วยตนเอง ๔ ชั่วโมงต่อสัปดาห์
๓. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล - อาจารย์ประจำรายวิชา แจ้งการให้คำปรึกษาผ่านเว็บไซต์คณะพุทธศาสตร์ และในห้องเรียน - อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หรือ รายกลุ่มตามความต้องการ ๑ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เฉพาะรายที่ต้องการ)			

หมวดที่ ๔ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา

๑. คุณธรรม จริยธรรม
๑.๑ คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างราบรื่น และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยผู้เรียนต้องพยายามสอดแทรกเรื่องที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้นิสิตสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกับการศึกษาพระพุทธรศาสนามกับนิเวศวิทยา โดยมีคุณธรรม จริยธรรมตามคุณสมบัติหลักสูตร ดังนี้

(๑) ตระหนักในคุณค่าและคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ และซื่อสัตย์สุจริต (๒) มีวินัย ตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบต่อตนเอง สิ่งแวดล้อมและสังคม (๓) มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญ (๔) เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเคารพในคุณค่าของธรรมชาติ (๕) เคารพกฎหมายระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ขององค์กรและสังคม
๑.๒ วิธีการสอน - บรรยายพร้อมยกตัวอย่างกรณีศึกษาเกี่ยวกับประเด็นทางนิเวศวิทยา - อภิปรายกลุ่ม - กำหนดให้ผลิตหาตัวอย่างที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา - บทบาทสมมติ - นำเสนอรายงาน
๑.๓ วิธีการประเมินผล - พฤติกรรมการเข้าเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามขอบเขตที่ให้และตรงเวลา - มีการอ้างอิงเอกสารที่ได้นำมาทำรายงาน อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามระเบียบข้อบังคับ - ประเมินผลการวิเคราะห์กรณีศึกษา - ประเมินผลการนำเสนอรายงานที่มอบหมาย
๒. ความรู้
๒.๑ ความรู้ที่ต้องได้รับ รู้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับนิเวศวิทยา
๒.๒ วิธีการสอน บรรยายโดยใช้อุปกรณ์มัลติมีเดีย (multimedia) อภิปราย การทำงานกลุ่ม การนำเสนอรายงาน การวิเคราะห์กรณีศึกษา และมอบหมายให้ค้นคว้าหาบทความ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาสรุปและนำเสนอ การศึกษาโดยใช้ปัญหา และโครงงาน Problem base learning และ Student Center เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
๒.๓ วิธีการประเมินผล - ทดสอบย่อย สอบกลางภาค สอบปลายภาค ด้วยข้อสอบที่เน้นการวัดหลักการและทฤษฎี - นำเสนอสรุปจากการค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง - วิเคราะห์กรณีศึกษา - สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล
๓. ทักษะทางปัญญา
๓.๑ ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา พัฒนาความสามารถในการคิด มีการคิดอย่างเป็นระบบ มีการวิเคราะห์ เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางระบบนิเวศวิทยา

๓.๒ วิธีการสอน - การมอบหมายให้นักศึกษาทำโครงการพิเศษ และนำเสนอผลการศึกษา - อภิปรายกลุ่ม - วิเคราะห์กรณีศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศในสมัยพุทธกาลกับของไทยในปัจจุบัน - การสะท้อนแนวคิดจากการประพาดิการรักษาระบบนิเวศ
๓.๓ วิธีการประเมินผล สอบกลางภาคและปลายภาค
๔. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
๔.๑ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา - พัฒนาทักษะในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนด้วยกัน - พัฒนาความเป็นผู้นำและผู้ตามในการทำงานเป็นทีม - พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบในงานที่มอบหมายให้ครบถ้วนตามกำหนดเวลา
๔.๒ วิธีการสอน - จัดกิจกรรมกลุ่มในการวิเคราะห์กรณีศึกษา - มอบหมายงานรายกลุ่ม และรายบุคคล หรือ อ่านบทความที่เกี่ยวข้องกับรายวิชา - การนำเสนอรายงาน - นำไปทัศนศึกษานอกสถานที่
๔.๓ วิธีการประเมินผล - ประเมินตนเอง และเพื่อน ด้วยแบบฟอร์มที่กำหนด - รายงานที่นำเสนอ พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม - รายงานการศึกษาด้วยตนเอง

๕. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๕.๑ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา

- พัฒนาทักษะในการสื่อสารทั้งการพูด การฟัง การแปล การเขียน โดยการทำรายงาน และนำเสนอในชั้นเรียน
- พัฒนาทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษา
- พัฒนาทักษะในการสืบค้น ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต
- ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร เช่น การส่งงานทางอีเมล การสร้างห้องแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ
- ทักษะในการนำเสนอรายงานโดยใช้รูปแบบ เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม

๕.๒ วิธีการสอน

- มอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จาก website สื่อการสอน e-learning และทำรายงาน โดยเน้นการนำตัวเลข หรือมีสถิติอ้างอิง จากแหล่งที่มาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ
- นำเสนอโดยใช้อุปกรณ์มัลติมีเดีย (multimedia) และเทคโนโลยีที่เหมาะสม

๕.๓ วิธีการประเมินผล

- การจัดทำรายงาน และนำเสนอด้วยสื่อเทคโนโลยี
- การมีส่วนร่วมในการอภิปรายและวิธีการอภิปราย
- การนำเสนอโดยใช้อุปกรณ์มัลติมีเดีย (multimedia)

หมวดที่ ๕ แผนการสอนและการประเมินผล

๑. แผนการสอน

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
๑	๑. ทดสอบ วัดพื้นฐานความรู้ก่อนเรียน ๒. อธิบายสังเขปรายวิชา และ แนะนำ เนื้อหาวิชา และกระบวนการการเรียนการสอน ๓. อธิบายแผนการสอน และวิธีการ ประเมินผล ตามกลยุทธ์การประเมินผล การเรียนรู้ในด้านต่างๆ	๓	บรรยาย ยกตัวอย่าง ประกอบ - ใช้การบรรยาย ให้ศึกษาค้นคว้า นำเสนองาน การสาธิต Power Point สื่อ VCD Projector	พระมหาสารอง สมบุญโต, ดร.
๒	บทที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ นิเวศวิทยา - ความนำ - ประวัติและความเป็นมาของ นิเวศวิทยา - ความหมายของนิเวศวิทยา - ความสำคัญของนิเวศวิทยาต่อ สิ่งแวดล้อม	๓	ใช้การบรรยาย ให้ศึกษาค้นคว้า นำเสนองาน การสาธิต Power Point สื่อ VCD ยกตัวอย่างประกอบ	พระมหาสารอง สมบุญโต, ดร.

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	- ความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ - สาระสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ - ขอบเขตของนิเวศวิทยา - องค์ประกอบของนิเวศวิทยา - อิทธิพลของมนุษย์ต่อความมั่นคงของระบบนิเวศวิทยา - ระบบนิเวศวิทยาทางสังคมวัฒนธรรมและศาสนา			
๓	บทที่ ๒ มนุษย์กับระบบนิเวศ - ความนำ - ความหมายและประเภทของระบบนิเวศ - ความสัมพันธ์ของระบบนิเวศ - ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๓	ใช้การบรรยาย ให้การศึกษาค้นคว้า นำเสนองาน การสาธิต Power Point สื่อ VCD ยกตัวอย่างประกอบ	พระมหาสำรอง สมญูโต, ดร.
๔	บทที่ ๓ นิเวศวิทยาในพระพุทธศาสนา - ความนำ - แนวคิดเชิงนิเวศวิทยาในพระพุทธศาสนา - พระพุทธเจ้ากับระบบนิเวศ - ความสำคัญของระบบนิเวศในทัศนะของพระพุทธเจ้า - ปัญหาระบบนิเวศวิทยาในสมัยพุทธกาล - ข้อกำหนดและแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหาเชิงพุทธนิเวศวิทยา	๓	บรรยาย ศึกษา กรณีศึกษา อภิปราย ตัวอย่างการศึกษาจาก ปัญหาโครงการ การสาธิต Power Point สื่อ VCD Problem base learning	พระมหาสำรอง สมญูโต, ดร.
๕	บทที่ ๔ หลักการสำคัญด้านนิเวศวิทยาในพระวินัยปิฎก - ความนำ - ความเป็นมาของนิเวศวิทยาในพระไตรปิฎก - ประเภทของนิเวศวิทยาในพระวินัยปิฎก - ความสำคัญของนิเวศวิทยาในพระวินัยปิฎก	๓	บรรยาย ศึกษา กรณีศึกษา อภิปราย ตัวอย่างการศึกษาจาก ปัญหาโครงการ การสาธิต Power Point สื่อ VCD Problem base learning	พระมหาสำรอง สมญูโต, ดร.

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	- ปัญหาในเวชวิทยาที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก - การแก้ปัญหามโนเวชวิทยาที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก			
๖	บทที่ ๕ หลักธรรมสำคัญด้าน นิเวศวิทยาที่ปรากฏในพระ สุตตันตปิฎก - ความนำ - หลักธรรมที่ปรากฏในพระ สุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก - หลักธรรมสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ น้ำ - หลักธรรมสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ป่าไม้ - หลักธรรมสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ระบบนิเวศทางสังคม	๓	บรรยาย ศึกษา กรณีศึกษา อภิปราย ตัวอย่างการศึกษาจาก ปัญหาโครงการ การสาธิต Power Point สื่อ VCD Problem base learning	พระมหาสารอง สมบุญโต, ดร.
๗	บทที่ ๖ วิฤตติการณของระบบนิเวศ ในปัจจุบัน - ความนำ - วิฤตติการณของระบบนิเวศทาง กายภาพ - วิฤตติการณของระบบนิเวศทาง ชีวภาพ - วิฤตติการณของระบบนิเวศทาง วัฒนธรรม	๓	บรรยาย ศึกษา กรณีศึกษา อภิปราย ตัวอย่างการศึกษาจาก ปัญหาโครงการ การสาธิต Power Point สื่อ VCD Problem base learning	พระมหาสารอง สมบุญโต, ดร.
๘	สอบกลางภาค	๓		พระมหาสารอง สมบุญโต, ดร.
๙-๑๐- ๑๑	บทที่ ๗ หลักธรรมสำคัญเกี่ยวกับ การแก้ปัญหามโนเวชวิทยา - ความนำ - ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับ นิเวศวิทยา - ทำที่นิเวศวิทยาเชิงพุทธกับการ แก้ปัญหาร่องป่าไม้และต้นไม้ - ทำที่นิเวศวิทยาเชิงพุทธกับการ แก้ปัญหาร่องน้ำ - ทำที่พระวินัยในฐานะเป็นพุทธบัญญัติ แบบธรรมชาตินิยม - ทำที่ศึกษาพบว่าด้วยการแก้ปัญหามโน	๙	บรรยาย ศึกษา กรณีศึกษา อภิปราย ตัวอย่างการวิเคราะห์ ปัญหาทางศึกษาจาก ปัญหาโครงการ การสาธิต Power Point สื่อ VCD	พระมหาสารอง สมบุญโต, ดร.

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	เรื่องทรัพยากรป่าและสิ่งแวดล้อม - หลักธรรมสำคัญในการแก้ปัญหาในเขต ทางกายภาพ			
๑๒-๑๓	บทที่ ๘ พระพุทธศาสนากับการ แก้ไขวิกฤตการณ์ของระบบนิเวศ - ความนำ - บทบาทของพระสงฆ์ในการแก้ไข ปัญหาวิกฤตการณ์ด้านระบบนิเวศ - บทบาทของพุทธบริษัทอื่นๆ ในการ แก้ไขวิกฤตการณ์ด้านระบบนิเวศ - บทบาทขององค์กรภาครัฐและเอกชน ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ด้าน ระบบนิเวศ	๖	บรรยาย ศึกษา กรณีศึกษา อภิปราย ตัวอย่างการวิเคราะห์จาก ปัญหาโครงการ การสาธิต Power Point สื่อ VCD	พระมหาสารอง สมญูโต, ดร.
๑๔	อภิปรายกลุ่ม	๓	นิยมนำเสนอรายงาน ตามหัวข้อเรื่องที่ได้รับ มอบหมาย	พระมหาสารอง สมญูโต, ดร.
๑๕	สรุปเนื้อหารายวิชา	๓	บรรยาย	พระมหาสารอง สมญูโต, ดร.
๑๖	สอบปลายภาค	๓		

๒ แผนการประเมินผลการเรียนรู้

ที่	ผลการ เรียนรู้*	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ ประเมิน	สัดส่วนของการ ประเมินผล
๑	คุณธรรม จริยธรรม	สอบกลางภาค สอบปลายภาค	๖ ๑๖	๒๐% ๔๐%
๒	ความรู้	วิเคราะห์กรณีศึกษา ค้นคว้า การนำเสนอ รายงาน การทำงานกลุ่มและผลงาน การอ่านและสรุปบทความ การส่งงานตามที่มอบหมาย	ตลอดภาค การศึกษา	๑๐%
๓	ทักษะทาง ปัญญา	การเข้าชั้นเรียน การมีส่วนร่วม	ตลอดภาค การศึกษา	๑๐%

		การทำงานกลุ่มและผลงาน การอ่านและสรุปบทความ การส่งงานตามที่มอบหมาย		
๔	ทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลและ ความ รับผิดชอบ	การมีส่วนร่วม อภิปราย เสนอความคิดเห็นในชั้นเรียน	ตลอดภาค การศึกษา	๑๐%
๕	ทักษะการ วิเคราะห์ เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้ เทคโนโลยี สารสนเทศ	การมีส่วนร่วม อภิปราย เสนอความคิดเห็นในชั้นเรียนและการใช้ เทคโนโลยี	ตลอดภาค การศึกษา	๑๐%

หมวดที่ ๖ ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

๑. เอกสารและตำราหลัก

กิตติภูมิ มีประดิษฐ์,ผศ., **มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, มหาวิทยาลัยศรีปทุม,

พิมพ์ที่ Sr Printing นนทบุรี : ๒๕๔๓.

คุณ โทษันท์, รศ., **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,

กรุงเทพฯ : ๒๕๓๗.

นวม สงวนทรัพย์,พินเอก(พิเศษ), **สังคมวิทยาศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,

กรุงเทพฯ : ๑๕๓๗.

บุญมี แท่นแก้ว, ผ.ศ., **ปรัชญาพุทธศาสตร์**, สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ : ๒๕๒๓.

_____. **จริยธรรมกับชีวิต**, รพ.ชนะการพิมพ์, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๕.

_____. **จริยศาสตร์**, ร.พ. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๕

ประเวศ วะสีและคณะ, น.พ., ศ., **พระพุทธศาสนากับจิตวิญญาณสังคมไทยประเด็นวิจัย**

ศาสนาและวัฒนธรรม, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ:๒๕๓๕.

_____. **วิธีบูรณาการ, ทางออกทางภูมิปัญญา, สารนิพนธ์พุทธศาสตร์**

บัณฑิต รุ่นที่ ๔๔,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ : ๒๕๔๒.

_____. **พุทธธรรมกับสังคม**, สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, กรุงเทพฯ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง,

กรุงเทพฯ : ๒๕๒๗.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

กรุงเทพฯ : ๒๕๓๒.

_____ . พุทธธรรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๒.

_____ . พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์, สถาบันวิจัยพุทธศึกษาศาสตร์,

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, พิมพ์ครั้งแรก, พิมพ์ที่ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๖.

_____ . การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, มูลนิธิพุทธธรรม, บริษัทสหธรรมิกจำกัด

กรุงเทพฯ : ๒๕๔๓.

_____ . คนไทยกับป่า, มูลนิธิพุทธธรรม, บริษัทสหธรรมิกจำกัด, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๗.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ธรรมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, มูลนิธิพุทธธรรม,

โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด กรุงเทพฯ : ๒๕๓๘

พระเทพโสภณ (ประยูร มีกฤษ), โลกทัศน์ของชาวพุทธ, โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

กรุงเทพฯ : ๒๕๔๓.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, พิมพ์ครั้งแรก, โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : ๒๕๓๕.

วิฑูรย์ เพิ่มพงศ์เจริญ. ปัญหาป่าไม้ : ทางเลือกอย่างมองข้ามประชาชน.

เอกสารประกอบการประชุมระดมความคิดเพื่อแก้ปัญหาป่าไม้ ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๑๗-๑๙ มีนาคม

๒๕๓๒ ณ โรงแรมมองวลัย ชะอำ เพชรบุรี.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท ฉบับประชาชน, พิมพ์

ครั้งที่ ๑๐, มหามกุฏราชวิทยาลัย : ๒๕๓๔.

สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, กรุงเทพฯ มหามกุฏราชวิทยาลัย

ในพระบรมราชูปถัมภ์ : ๒๕๓๕.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก, คำบรรยายพระไตรปิฎก, กรุงเทพฯ ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

วิทยาลัย. กรุงเทพฯ : ๒๕๔๓.

สมบุญ สุธาส์ราญ, พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม,

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. ๒๕๒๗.

เสรี พงศ์พิศ. บรรณานุกรม, ภูมิปัญญาชาวบ้าน. เล่ม ๑-๒. กรุงเทพฯ :

มูลนิธิหมอชาวบ้านและมูลนิธิปัญญา. ๒๕๓๖.

_____ . ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, ๒๕๓๑. สำนักงานคณะ

กรรมการการศึกษาแห่งชาติ เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รายงานการสัมมนา ณ ศูนย์

สาธารณสุขมูลฐาน, มหิดลศาลายา ๓๐ มี.ค. ๑ เม.ย. ๒๕๓๘.

เสนาะ ผดุงจิตร์, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, กองศาสนศึกษา, กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ,

โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๖.
๒. เอกสารและข้อมูลสำคัญ http://www.google.co.th/ แล้วคลิกไปที่เว็บต่างๆ เช่น Wikipedia เป็นต้น https://anyflip.com/udihs/hkfk E-book https://www.youtube.com/watch?v=hUeBZmT4Qp4 MCU TV
๓. เอกสารและข้อมูลแนะนำ เว็บไซต์ ที่เกี่ยวกับหัวข้อในประมวลรายวิชา เช่น Wikipedia คำอธิบายศัพท์

หมวดที่ ๗ การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

๑. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนักศึกษา การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ ที่จัดทำโดยนักศึกษา ได้จัดกิจกรรมในการนำแนวคิดและความเห็นจากนักศึกษาได้ดังนี้ - การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน - การสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของผู้เรียน - แบบประเมินผู้สอน และแบบประเมินรายวิชา - ข้อเสนอแนะผ่านเว็บ บอร์ด ที่อาจารย์ผู้สอนได้จัดทำเป็นช่องทางการสื่อสารกับนักศึกษา
๒. กลยุทธ์การประเมินการสอน ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินการสอน ได้มีกลยุทธ์ ดังนี้ - การสังเกตการณ์สอนของผู้ร่วมทีมการสอน - ผลการสอบ - การทวนสอบผลประเมินการเรียนรู้
๓. การปรับปรุงการสอน หลังจากผลการประเมินการสอนในข้อ ๒ จึงมีการปรับปรุงการสอน โดยการจัดกิจกรรมในการระดมสมอง และหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปรับปรุงการสอน ดังนี้ - สัมมนาการจัดการเรียนการสอน - การวิจัยในและนอกชั้นเรียน - ศึกษาดูงานนอกสถานที่
๔. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ในรายหัวข้อ ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ในวิชา ได้จาก การสอบถามนักศึกษา หรือการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษา รวมถึงพิจารณาจากผลการทดสอบย่อย และหลังการออกผลการเรียนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชาได้ดังนี้ - การทวนสอบการให้คะแนนจากการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษาโดยอาจารย์อื่น หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ไม่ใช่อาจารย์ประจำหลักสูตร

- มีการตั้งคณะกรรมการในสาขาวิชา ตรวจสอบผลการประเมินการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยตรวจสอบข้อสอบ รายงาน วิธีการให้คะแนนสอบ และการให้คะแนนพฤติกรรม

๕. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอน และรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้

- ปรับปรุงรายวิชาทุก ๓ ปี หรือตามข้อเสนอแนะและผลการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ตามข้อ ๔
- เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้นักศึกษามีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ความรู้นี้กับปัญหาที่มาจากงานวิจัยของอาจารย์หรือแนวคิดใหม่ๆ

(พระมหาธีรธรรม์ อัสมาลี, ผศ.ดร.)
ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

(พระมหาสำรอง สดญโต, ดร.)
ผู้บรรยาย